

BEKYMRINGSMELDING OM BARNEVERNET

EINAR C. SALVESEN, GRO HILLESTAD THUNE, ELVIS NWOSU, THEA TOTLAND OG NINA WITOSZEK

AFTENPOSTEN: 10.JUN. 2015 20:52 PUBLISERT: 10.JUN. 2015 13:56

Situasjonen i norsk barnevern er dypt foruroligende. Som fagpersoner og ansvarlige samfunnsborgere føler vi et ansvar for å si klart og tydelig fra at en lang rekke barn – hvor mange vet ingen – med dagens system utsettes for grov uforstand og overgrep.

Som samfunn kan vi ikke lenger leve med denne situasjonen. Vi mener det er på tide å mobilisere et sterkere engasjement rundt utfordringene i norsk barnevern – i fagmiljøer, blant politikere, i media og i samfunnsdebatten for øvrig. Som medlemmer av det sivile samfunn har vi alle et ansvar for at barn og familier ikke utsettes for uforstand, overgrep og menneskerettighetsbrudd fra et omsorgs- og beslutningsapparat som er etablert for å gi dem trygghet og omsorg.

Stadig flere fagfolk i ulike yrker som kommer i kontakt med norsk barnevern, begynner å forstå at systemet i mange situasjoner langt fra ivaretar barns beste og at det er behov for inngripende endringer. Mye tyder på at de tiltak som hittil er iverksatt og planlagt, ikke er tilstrekkelige. Engasjement fra statsråder og mange andre er åpenbart ikke nok.

Vi vil gjerne ha tillit til at høy faglig kompetanse og godt skjønn i barnevernet sikrer velfunderte tiltak og beslutninger. Likeledes vil vi gjerne tro at rettsikkerheten til barna og familiene deres ivaretas av rettsvesenet og de sakkyndige. Fagfolk med ulik bakgrunn som går enkeltsaker etter i sømmene, ser altfor ofte en helt annen virkelighet.

Vi vet det finnes mange tilfeller der det er nødvendig at myndighetsorganer griper inn i familier og overtar omsorgen for barn. Mange barnevernstjenester takler denne uhyre krevende oppgaven på beste måte. Samtidig ser vi stadig eksempler på at etaten fremstår som en dysfunksjonell organisasjon som foretar omfattende feilvurderinger med alvorlige konsekvenser.

På den ene siden ser vi tilfeller der barneverntjenesten overser alvorlig omsorgssvikt og overgrep i familier og således unnlater å gripe inn med de nødvendige tiltak for å redde barn ut av en totalt uakseptabel livssituasjon. Her må det utvikles bedre kartleggingsmetoder slik at barn som virkelig lider under alvorlig omsorgssvikt, får hjelp tidligst mulig.

På den andre siden ser vi tilfeller der barn fjernes fra hjemmet på et meget svakt evidensgrunnlag preget av spekulative fortolkninger, mangel på samsvar mellom observasjon og vurdering/konklusjoner, samt manglende kvalitet på tiltak som kunne medført endring.

Ett alvorlig ankepunkt er den mangel på rettsikkerhet som følger av at mange sakkyndige psykologer har altfor tette bånd til de barnevernstjenester som er deres oppdragsgivere. Barnevernet bruker ofte de samme psykologene til å utrede saker der de har gått til akuttvedtak om omsorgsovertakelse. Når foreldrene anker sakene til Fylkesnemnda og videre i rettsapparatet, har barnevernet oppnevnt egne sakkyndige som de kjenner fra før. Dette er godt betalte oppdrag, og mange sakkyndige har slike saker som eneste levebrød. Det er lett å tenke seg at de sakkyndige i altfor mange saker utarbeider sakkyndige rapporter som støtter opp under de vedtak som barnevernet har fattet. Vi står

her overfor en gedigen habilitetsproblematikk som kan innebære en alvorlig svikt i rettsikkerheten til de sårbare familier som rammes.

Når de sakkyndige leverer sine rapporter og vitner i rettsalen, ser vi ofte at deres eget observasjonsgrunnlag er meget spinkelt og vurderinger gjøres utfra et svakt og spekulativt grunnlag. Barnevernsoppnevnte sakkyndige tillegges uforholdsmessig stor vekt når sakene kommer til rettsapparatet. Dommere overlater i altfor stor grad til de sakkyndige å trekke konklusjonene. I enkelte tilfeller, der biologiske foreldre har økonomi til dette, har de mulighet til å oppnevne en egen sakkyndig psykolog til å utrede saken på nytt. Vi ser imidlertid en tydelig tendens til at dommere ikke tillegger deres konklusjoner samme vekt. Vitneutsagn fra privat part får heller ikke samme status som vitner og sakkyndig oppnevnt av offentlig part. Altfor ofte ser vi at biologiske foreldre, som ikke har all verdens ressurser i ryggen, er sjanseløse overfor et stort og mektig offentlig apparat. Vi ser altså en tendens til at vedtak basert på mangelfullt observasjonsgrunnlag og tendensiøse fortolkninger følger sakene gjennom alle rettsinstanser.

På denne bakgrunn vil vi hevde at beslutninger rundt omsorgsovertakelse i mange saker svikter i alle ledd og at sikringsinstansene ikke fungerer etter hensikten. Dette får alvorlige konsekvenser for familiene det gjelder. Særlig utsatt er innvandrerfamilier – de mister sine barn uten mulighet til å forstå norsk kultur og tilpasse seg den norske nulltoleransen overfor f.eks. fysiske avstraffelse i barneoppdragelsen. Dette er oppdragelsesmetoder som mange innvandrere selv har levd med i generasjoner og som de har oppriktig tro på er det beste for barnet deres.

Tillit, respekt og dialog må til for å endre det vi åpenbart vurderer som uakseptabel oppdragervold. Når dette mangler, oppstår en tillitskrise mellom barneverntjenesten og minoritetsbefolkningen slik vi ser det i mange norske kommuner. Det er behov for en mer selvkritisk holdning til hvordan vi lykkes å formidle hva som er norsk kulturs eksplisitte syn på god omsorg, og samtidig behøves økt innsikt i de spesifikke uttrykk for emosjonell tilknytning og omsorg slik de fremtrer i andre kulturer.

Det er til tider en rystende uoverensstemmelse mellom den kompetansen barnevernet sitter inne med og den makt etaten har myndighet til å utøve overfor familier. Det finnes knapt noe annet område i samfunnet der offentlig forvaltning griper så radikalt inn i menneskers privatsfære.

Slik situasjonen er i dag fungerer mange barneverntjenester ikke på et nivå som gir grunnlag for å utøve en slik makt. Vi ser eksempler på at det innen denne etaten utvikles autoritære og lukkede systemer/kulturer som utsetter barn og sårbare familier for myndighetsovergrep. At barns og sårbare familiers stemmer har små sjanser til å bli hørt, går på rettssikkerheten løs.

Særlig hardt er det for de familier som ikke har store ressurser, hverken økonomisk eller sosialt, til å føre sin egen sak og få gehør for denne gjennom rettsapparatet. En naiv tro hos mange på at barnevernet ivaretar alle barn på en god måte og at kontrollapparatet representerer det nødvendige korrektiv, bidrar til å forsterke avmakten hos de barn og familier som opplever det motsatte.